

Ministru kabineta izdotā tiesību norma, kas nosaka kritērijus atzinuma sniegšanai pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai, neatbilst Satversmei

2018. gada 12. decembrī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2018-06-0103 “Par Valsts sociālo pabalstu likuma 12. panta pirmās daļas un Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumu Nr. 805 “Noteikumi par prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību” 9. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam”.

Apstrīdētās normas

Valsts sociālo pabalstu likuma 12. panta pirmā daļa:

“Pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai piešķir personai, kurai pašai vai kuras bērnam likumā un citos normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā ir noteikta invaliditāte un izsniegts atzinums par medicīnisko indikāciju noteikšanu speciāli pielāgota vieglā automobiļa iegādei un pabalsta saņemšanai.”

Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumu Nr. 805 “Noteikumi par prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 805) 9. pielikumā noteikti kritēriji atzinuma sniegšanai par medicīnisko indikāciju noteikšanu vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai.

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmais teikums:

“Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Satversmes 109. pants:

“Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc Administratīvā rajona tiesas pieteikuma. Tiesa ir apturējusi tiesvedību tās izskatāmajā lietā, kas ierosināta pēc bērna likumiskās pārstāves pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Bērnam konstatēti smagi garīgās attīstības traucējumi un viņš ir atzīts par personu ar invaliditāti. Ņemot vērā bērna veselības stāvokli, esot nepieciešams apstrīdētajā likuma normā paredzētais transporta pabalsts, jo viņa situācijā, lai pārvietotos, nav iespējams izmantot sabiedrisko transportu. Proti, vietās, kur ir daudz cilvēku, tostarp sabiedriskajā transportā, bērns esot nemierīgs, kliezot, raudot, sitot pats sev un kožot. Tāpēc, lai neradītu stresa situācijas un nodrošinātu drošu vidi, bērns uz skolu, rehabilitācijas un ārstniecības iestādēm tiek vests ar personīgo autotransportu. Bērna likumiskā pārstāve vērsusies Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisijā atzinuma saņemšanai, tomēr tā sniegšana esot atteikta sakarā ar bērna neatbilstību Noteikumu Nr. 805 9. pielikumā noteiktajiem kritērijiem, proti, viņam nav neviens no tajā ietvertajiem veselības traucējumiem.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka valsts neesot izpildījusi tai no Satversmes 109. panta izrietošo pozitīvo pienākumu gādāt par tām personām ar invaliditāti, kurām ir garīga rakstura traucējumi, nepieciešamo sociālo nodrošinājumu. Personām ar invaliditāti, kurām ir garīga rakstura veselības traucējumi, transporta pabalsts līdz ar to neesot pieejams, jo Noteikumu Nr. 805 9. pielikumā ietverti tikai fiziska rakstura veselības traucējumi. Proti, lietas pamatjautājums ir par to, vai situācija, ka transporta pabalsts ir paredzēts tikai personām ar invaliditāti, kurām ir Noteikumu Nr. 805 9. pielikumā ietvertie veselības traucējumi, atbilst tiesiskās vienlīdzības principam.

Tiesas secinājumi

Par apstrīdēto likuma normu

Satversmes tiesa atzina, ka transporta pabalsts ir personas ar invaliditāti, kurai ir apgrūtināta pārvietošanās, Satversmes 109. pantā ietvertu tiesību uz sociālo nodrošinājumu tvērumā. [12.2.]

Satversmes tiesa arī atzina, ka apstrīdētā likuma norma ir visaptveroša un nenošķir personu ar invaliditāti grupas. Līdz ar to tā paredz transporta pabalsta piešķiršanu ikvienai personai ar invaliditāti, kurai ir apgrūtināta pārvietošanās. [14.3.]

Tādējādi apstrīdētā likuma norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam kopsakarā ar Satversmes 109. pantu. [14.3.]

Par apstrīdēto Ministru kabineta noteikumu normu

Pārbaudot apstrīdēto Ministru kabineta noteikumu normu satversmību, Satversmes tiesa salīdzināja divas personu grupas:

- 1) personas ar invaliditāti, kurām ir pārvietošanās grūtības garīga rakstura veselības traucējumu dēļ;
- 2) personas ar invaliditāti, kurām ir pārvietošanās grūtības fiziska rakstura veselības traucējumu dēļ.

Satversmes tiesa atzina, ka visas personas ar invaliditāti, kurām ir pārvietošanās grūtības, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. [16.]

Satversmes tiesa atzina, ka atbilstoši Satversmei Ministru kabineta kompetencē ietilpstošā izpildvaras funkcija ietver ārējo normatīvo aktu izdošana tikai gadījumā, kad likumdevējs izpildvaras institūciju speciāli tam ir pilnvarojis. Šādu normatīvo aktu izdošana ir pārvaldes darbība, nevis likumdošanas tiesības. Ministru kabineta noteikumus izdod, lai palīdzētu īstenot likumus. [18.]

Izskatāmajā lietā likumdevējs Ministru kabinetam bija uzdevis izstrādāt transporta pabalsta piešķiršanas kārtību. Ministru kabinetam, izpildot likumdevēja gribu par transporta pabalsta piešķiršanas kārtības noteikšanu, bija jāievēro likumdevēja noteiktais mērķis nodrošināt ikvienas personas ar invaliditāti, kurai ir apgrūtināta pārvietošanās, vienlīdzīgu tiesību īstenošanu. [18.1.]

Noteikumu Nr. 805 9. pielikumā ir noteikti kritēriji – uzskaitīti konkrēti veselības traucējumi, kas ir tiesiskais pamats atzinuma izsniegšanai. Satversmes tiesa secināja, ka Ministru kabinets Noteikumu Nr. 805 9. pielikums neaptver garīga rakstura veselības traucējumus. Līdz ar to Ministru kabinets, pieņemot apstrīdētās Noteikumu Nr. 805 normas, un, nosakot kritērijus atzinuma sniegšanai, ar tiem pēc būtības ir sašaurinājis personu loku, kam ir tiesības uz transporta pabalstu. [18.2.]

Satversmes tiesa atzina, ka Ministru kabinetam, īstenojot likumdevēja gribu, bija jāizstrādā tāda kārtība personas ar invaliditāti pārvietošanās grūtību izvērtēšanai un attiecīgi – atzinuma izsniegšanai, lai transporta pabalsts būtu pieejams ikvienai personai ar invaliditāti, kurai tas ir objektīvi nepieciešams. Līdz ar to Noteikumu Nr. 805 9. pielikums tiktāl, ciktāl tas liedz transporta pabalsta pieejamību personai ar invaliditāti ar pārvietošanās grūtībām, kurai ir garīga rakstura veselības traucējumi, neatbilst likumdevēja noteiktajam mērķim. Tādējādi atšķirīgā attieksme pret vienādos apstākļos esošām personu grupām nav noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtām tiesību normām. [18.3.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt Valsts sociālo pabalstu likuma 12. panta pirmo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam;

atzīt 2014. gada 23. decembra noteikumu Nr. 805 “Noteikumi par prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību” 9. pielikumu tiktāl, ciktāl tas neparedz transporta pabalsta piešķiršanu personai ar invaliditāti ar pārvietošanās grūtībām, kurai ir garīga rakstura veselības traucējumi, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam, un spēkā neesošu no to pieņemšanas brīža.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā. Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajā daļā noteiktajā termiņā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:
http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/02/2018-06-0103_Spriedums.pdf#search=

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv,

67830749, 26200580